

Izabela Sołjan

Koronowane wizerunki maryjne w Karpatach Polskich

Na wstępie pragnę zaznaczyć, iż zaprezentowany w niniejszej publikacji materiał zostanie wykorzystany w ramach pracy doktorskiej dotyczącej ośrodków kultu religijnego w regionie karpackim. Ponieważ badania są kontynuowane, mam świadomość, iż artykuł ten z pewnością nie stanowi wyczerpującego opracowania. Jest to raczej materiał wyjściowy do dalszych szczegółowych badań źródłowych, podsumowujący pewien etap pracy. Omówiono dokładniej koronacje w Starej Wsi (pierwsza w XIX w.), w Borku Starym (pierwsza w odrodzonej Polsce) oraz w Nowym Sączu (pierwsza w regionie karpackim w okresie powojennym).

Kult maryjny już od zarania chrześcijaństwa w Polsce stanowił istotną cechę polskiej religijności. Z pewnością decydującą rolę odegrał tutaj fakt, iż pierwszymi misjonarzami byli benedyktyni i cystersi, a więc zakony charakteryzujące się szczególnym nabożeństwem i czcią do Matki Boskiej. Kierunek maryjny był także bardzo silny w działalności zakonów mendykanckich, mających od momentu pojawienia się w Polsce (XIII w.) istotny wpływ na kształtowanie pobożności i religijności szerokich kręgów społecznych¹. Potwierdzeniem tego, niezwykle żywego do dzisiaj fenomenu są liczne maryjne ośrodki kultowe. Początek kultu wizerunków maryjnych w Polsce datuje się na przełom XIV i XV wieku. Ta nowa forma kultu pojawiła się z jednej strony pod wpływem ożywionych kontaktów z Rusią w czasach Władysława Jagiełły, a z drugiej była to reakcja na obrazoburcze wystąpienia husytyzmu czeskiego². Wśród wielu czczonych wizerunków szczególne miejsce przypada figurom i obrazom koronowanym na prawie papieskim. Zwyczaj koronacji w dzisiejszej formie pojawił się pod koniec XVI w., z inicjatywy kapucyna Hieronima Paolucciego. Kapi tuła Watykańska zezwała na koronację wizerunków odznaczających się starodawnością kultu, cudownym charakterem, cieszących się nieprzerwaną sławą³.

Obecnie w granicach Polski znajduje się około 130 sanktuariów z koronowanymi wizerunkami maryjnymi⁴, z czego 25 w Karpatach⁵. Jest to bowiem region o długich tradycjach pątniczych (sięgających nawet XI-XII w.) i silnie rozwiniętej sieci ośrodków pielgrzymkowych. Pierwsza koronacja miała tutaj miejsce w 1763 r., ukoronowano wówczas figurę MB Wniebowziętej w kościele OO. Bernardynów w Rzeszowie⁶. Do końca XVIII wieku w omawianym regionie przeprowadzono jeszcze dwie koronacje, obydwie w Przemyślu, w 1766 (figura MB Jackowej w koście-

le OO.Dominikanów) i w 1777 roku (już po I rozbiorze, obraz MB Przemyskiej w kościele OO.Franciszkanów). Wymienione ośrodki znajdowały się w granicach diecezji przemyskiej i pozostawały pod patronatem wspólnot zakonnych, co potwierdzałoby tezę o większej aktywności ośrodków zakonnych (głównie mendykantycznych) aniżeli diecezjalnych w tamtym czasie⁷. Zlokalizowanie ich w miastach potwierdza także dominującą rolę środowisk miejskich w rozwoju kultu maryjnego, ustaloną już dla schyłku średniowiecza⁸.

Według tradycji statua Matki Boskiej w Rzeszowie miała w cudowny sposób objawić się na drzewie w ogrodzie pewnego mieszczanina. Brak informacji źródłowych i oparcie początków kultu na tradycji czy legendzie jest typowe dla wielu ośrodków, pragnących w ten sposób uzasadnić swój starodawny rodowód⁹. Podobnie ma się rzecz z figurą MB Jackowej w Przemyślu. Św. Jacek uchodząc z Kijowa w 1240 r. na prośbę Matki Bożej miał zabrać jej figurę ze sobą i umieścić w kościele przemyskim. Z kolei dominikanie lwowscy twierdzili, że figura ta znalazła się we Lwowie (figurę lwowską koronowano w 1751 r.). Według historyków sztuki przemyska MB Jackowa pochodzi z I połowy XV w., co zdecydowanie wykluczałoby jej kijowski rodowód. Przytoczone przykłady pokazują, jaką rolę w kreowaniu ośrodka kultowego odgrywało niecodzienne wydarzenie, nawet jeśli zostało osadzone w legendarnej scenarii.

Po roku 1777 nastąpiła w koronacjach bardzo długa przerwa spowodowana sytuacją porozbiorową i polityką państw zaborczych. Dotyczyła ona nie tylko regionu karpackiego i Galicji, ale całości ziem polskich¹⁰. Przełom nastąpił dopiero w 1877 r., kiedy to w wyniku długotrwałych starań korony papieskie otrzymał obraz MB Miłosierdzia w Starej Wsi. Głównym inicjatorem i organizatorem koronacji był o. H. Jackowski, od 1871 r. rektor kolegium starowiejskiego. Prośbę o koronację wysłaną do Rzymu 6 V 1877 r. podpisały kapituły sześciu kościołów katedralnych, m.in. obrządku łacińskiego, obrządku greckiego i obrządku ormiańskiego we Lwowie, Przemyślu i Tarnowie¹¹. Poparło ją kilku arcybiskupów i biskupów, kilkudziesięciu księży i liczni przedstawiciele rodów szlacheckich. W dokumentach przesłanych do Kapituły Watykańskiej początek kultu maryjnego w Starej Wsi datuje się na II połowę XIV wieku, powołując się na Akta Wizytacji Kanonicznej odprawionej w 1745 r. przez ks. W. Sierakowskiego, bpa przemyskiego¹². Wynika z nich, iż w 1399 r. wzniesiono w Starej Wsi kaplicę Narodzenia NMP z powodu licznych cudów za Jej przyczyną tu doznawanych. W prośbie o koronację o. Jackowski wspomina także legendarne pochodzenie obrazu z miejscowości Humenne na Słowacji (Węgry), powołując się na przybywających tutaj „Węgrzynów”, „...którzy od niepamiętnych czasów rokrocznie setkami 30 milową pielgrzymkę, dla odwiedzenia swojej jak się wyrażają „Matyczki” ochoczo podejmują”. Nie wdając się w dalsze szczegóły dotyczące historii obrazu i sanktuarium należy jedynie zwrócić uwagę na dwa istotne fakty: sprowadzenie w 1728 r. przez biskupa A.Fredrę z Częstochowy OO.Paulinów i rozkwit ośrodka pod ich opieką (do kasaty konwentu w 1786 r.) oraz powierzenie sanktuarium w 1821 r., wypędzonym z Białorusi, OO.Jezuikom. Wracając do samej koronacji oficjalny dekret koronacyjny został wy-

dany 12 VI 1877 r. Biskup przemyski zrzekł się prawa do koronacji na rzecz nuncjusza papieskiego w Wiedniu - arcybiskupa Jacobiniego. Głównym powodem koronacji miała być próba zbliżenia kościoła łacińskiego i greckokatolickiego na obszarze Galicji, dzięki obecności legata papieskiego, potwierdzona autorytetem Stolicy Apostolskiej¹³. Pomysł taki zrodził się w związku z osłabieniem Kościoła unickiego w zaborze austriackim i zniesieniem unii w greckokatolickiej diecezji chełmskiej (w 1875 r.). Do Starej Wsi obok katolików licznie pielgrzymowali także grekokatolicy, duchowni obrządku wschodniego brali udział w odpustach, podczas których celebrowano wotywy w obrządku wschodnim. Uroczystości koronacyjne rozpoczęły się 1 września, akt koronacji obrazu miał miejsce 8 września¹⁴, w święto Narodzenia NMP (główny odpust), w obecności 100-tysięcznego tłumu wiernych. Oprócz nuncjusza przybyli: arcybiskup lwowski obrządku ormiańskiego Romaszkan, arcybiskup greckokatolicki ze Lwowa Sembratowicz, biskup greckokatolicki przemyski Stupnicki. Niestety zabrakło biskupów łacińskich, diecezję przemyską reprezentował jedynie kanclerz I.Łoboś oraz prepozyt katedry przemyskiej J.Hoppe. W trakcie uroczystości wybrzmiano 5 tys. wiernych, rozdano 40 tys. komunii w obrządku łacińskim i 6 tys. w obrządku greckokatolickim. Koronacja ta osiągnęła więc zamierzony cel, o czym może świadczyć list kard. Franzelina z Rzymu z dnia 31 X 1877 r. do o. Jackowskiego, w którym dziękuje za opis koronacji i skutki tejże¹⁵.

Do końca XIX w. w omawianym regionie korony papieskie otrzymały jeszcze dwa wizerunki: w Kalwarii Paclawskiej i Kalwarii Zebrzydowskiej. Kalwarie ze swego założenia miały być przede wszystkim ośrodkami kultu pasyjnego. Z czasem jednak w związku z umieszczeniem w nich słynących łaskami obrazów Matki Boskiej rozwinął się tu także silny kult maryjny. Obraz, znajdujący się od 1679 r. w kościele OO.Franciszkanów w Kalwarii Paclawskiej przywieziono z Kamieńca Podolskiego, gdzie uważany był już za cudowny. Na nowym miejscu cześć wizerunku jeszcze

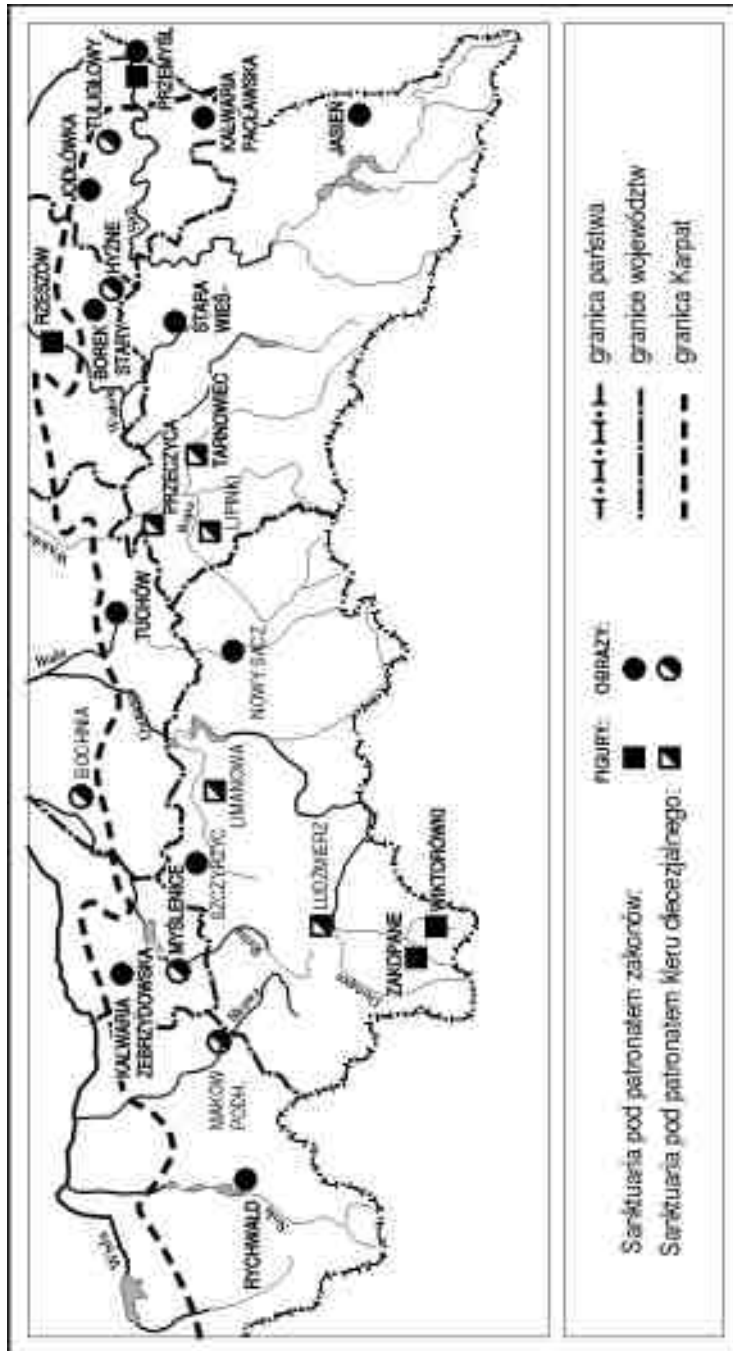
bardziej się wzmogła, co doprowadziło do jego koronacji w 1862 r.¹⁶ Cudowny obraz w Kalwarii Zebrzydowskiej, ukoronowany w 1882 r., należy do grupy tzw. obrazów płaczących - 3 maja 1641 r. z oczu Matki Boskiej płynęły krwawe łzy. Stanowił on wówczas własność St.Paszkowskiego, właściciela Kopytówki koło Kalwarii, który za namową kalwaryjskiego gwardiana W.Kalińskiego przekazał obraz klasztorowi¹⁷.

Do czasu odzyskania niepodległości, ale już w XX w., do rangi koronowanych obrazów podniesiono jeszcze wizerunki w Tuchowie i Tuligłowach. Tuligłowy to pierwszy „koronowany ośrodek” w regionie karpackim znajdujący się pod opieką kleru diecezjalnego. Od tego czasu liczba sanktuariów pod patronatem diecezjalnym będzie stale wzrastać. Pierwsza koronacja w odrodzonej Polsce, mająca miejsce w kościele OO.Dominikanów w Borku Starym pod Tyczynem, była nie tylko ważnym wydarzeniem dla klasztoru i Kościoła, ale ze względu na ówczesne okoliczności polityczne nabrała wymiaru ogólnonarodowego¹⁸. W zaproszeniu na koronację OO.Dominikanie pisali¹⁹:

”... Wrócił nam Bóg Ojczyznę wolną! Wybłagała nam to Najśw. P. Marya, którą ojcowie nasi Królową Korony Polskiej obrali! ... Wywdzięczmy się za to Bogu i Maryi, koronując uroczystie cudowny obraz Maryi z Dzieciątkiem Bożem! ... Zapraszamy Was wszystkich drodzy Rodacy, Polacy katolicy, na tę koronację. Niech ona będzie uroczystością nie tylko okolicy Rzeszowa lecz całej Polski! ... Wszak będzie to pierwsza uroczysta koronacja obrazu Matki Boskiej w Polsce zmartwychwstałej!...” Koronacja ta została przygotowana i przeprowadzona głównie dzięki zabiegom przeora o.St.Płaszczycy. W prośbie o koronację, uzasadniając cudowność i starodawność obrazu, określono początek kultu w Borku na wiek XIV²⁰. Powołując się na dzieło H.Pruszcza²¹ o. Płaszczycy podaje dokładną datę - 1366 r. W 1668 r. komisja diecezjalna powołana z inicjatywy biskupa Sarnowskiego uznała

cudowność tego obrazu. Dało to podstawę do osadzenia w Borku w 1670 r. OO.Dominikanów. Dalsze losy sanktuarium są potwierdzeniem rosnącego kultu i sławy obrazu. Prośbę o koronację poparło 9 arcybiskupów i biskupów, marszałek Królestwa Galicji a także liczne rody szlacheckie m.in. Radziwiłłów, Sapiehów, Wodnickich. Kapituła Watykańska wydała oficjalną zgodę 15 I 1919 r. Dekret koronacyjny prokurator generalny Zakonu przesłał 10 II 1919 r. wprost do klasztoru borkowskiego. Niestety nadszedł on dopiero w 3 dni po koronacji. Ponieważ uroczystość była już wcześniej wyznaczona i ogłoszona na 15 VIII, na podstawie wiadomości przekazanych przez o.Hansena ze Szwajcarii, który był łącznikiem między klasztorami poza linią frontu, biskup Pelczar zgodził się dokonać aktu koronacji²². Poprzedziły go 10-dniowe misje. Papież Benedykt XV bullą z dn.20 VI 1919 r. udzielił odpustu zupełnego wszystkim wiernym nawiedzającym kościół w Borku od 6 do 15 sierpnia. W przeddzień koronacji w uroczystej procesji pod przewodnictwem biskupa Pelczara przeniesiono obraz do wybudowanej na tę okoliczność kaplicy na szczycie Jasnej Góry Boreckiej. Jednak z powodu potężnej nocnej burzy i wichury koronacja musiała się odbyć na przykościelnym cmentarzu²³. Niestety na podstawie dostępnych źródeł i opracowań nie udało się ustalić liczby wiernych biorących udział w uroczystości. Wiadomo jedynie, że w samej procesji wzięło udział kilkadziesiąt tysięcy ludzi, kompanie i pątnicy przybywali nie tylko z okolicznych wiosek, ale i Krakowa, Lwowa oraz innych miast²⁴.

Do wybuchu II wojny, zamykającej kolejny okres historii Polski a zarazem historii koronacji, korony papieskie otrzymały jeszcze cztery wizerunki karpackie: trzy w diecezji przemyskiej (Przemyca, Tarnowiec, Hyżne) i jeden w diecezji krakowskiej (Bochnia). Szczególnie znany i czczony już od stuleci był bocheński obraz MB Różańcowej. Jest on kopią obrazu jasnogórskiego, powstałą na przełomie XV i XVI w. Trzykrotnie (15 V 1632 r., 28 VII 1637 r., 15 V 1638 r.) zaobserwowano na nim krwawe lzy, w związku z czym specjalna komisja już w 1638 r. ogłosiła jego cudowność²⁵. Na uroczystą koronację trzeba było jednak czekać prawie 300 lat.

Po 1945 r., w związku ze zmianą ustroju politycznego państwa i nastaniem z założenia ateistycznej ideologii komunistycznej, Kościół w Polsce znalazł się w bardzo trudnej sytuacji. Do ożywienia kultu maryjnego i ruchu pielgrzymkowego dochodzi dopiero po 1956 r., kiedy to prymas St. Wyszyński odnawia Jasnogórskie Śluby Narodu, a z drugiej strony następuje tzw. „odwilż”. W omawianym regionie po ponad 30-letniej przerwie jako pierwszy ukoronowano w 1963 r. obraz MB Pocieszenia w kościele OO.Jezuitów w Nowym Sączu. Sam fakt wznowienia koronacji nie oznaczał jeszcze ich aprobaty przez władze państwowe. W przypadku obrazu nowosądeckiego koronacja miała miejsce w Zawadzie (6 km od N. Sącza), bowiem władze miasta nie zatwierdziły żadnego z placów miejskich jako miejsca koronacji²⁶. Nie udzieliły także zezwolenia na przeniesienie obrazu w uroczystej procesji z Nowego Sącza do Zawady. W związku z tym obraz przewieziono prywatnie w nocy. Samochód wiozący obraz poprzedzał sznur aut, motocykli, rowerów i olbrzymie tłumy wiernych. W sumie koronacyjnej wzięło udział: 17 arcybiskupów i biskupów, m.in. prymas kardynał St. Wyszyński będący koronatorem oraz kardynał K. Wojtyła, 700 kapłanów, 300 sióstr zakonnych oraz 300 tysięcy pątników. Podczas uroczystości biskup J.Ablewicz, ordynariusz diecezji tarnowskiej, dokonał aktu poświęcenia MB Pocieszenia duchowieństwa i wiernych diecezji tarnowskiej. W drodze powrotnej do Nowego Sącza na całej trasie tłumy ludzi na klęczkach oddawały hołd Matce Boskiej. Przytoczona relacja pokazuje, jak potężną manifestacją religijną, pomimo licznych trudności czynionych przez ówczesne władze, stała się ta koronacja.. Na zakończenie warto wspomnieć, iż była ona wywiązaniem się z uroczystego ślubowania, jakie przed cudownym wizerunkiem złożył, na początku 1940 r., ks. J. Balcarek, ówczesny przełożony Kolegium Nowosądeckiego. W zamian za opiekę Matki Najświętszej nad klasztorem i kolegium w latach wojny, zobowiązał się on doprowadzić do uroczystej koronacji obrazu²⁷.

Spośród 11 wizerunków ukoronowanych w Karpatach w okresie powojennym (do końca 1992r.) trzy koronował Prymas kardynał St. Wyszyński (Nowy Sącz, Ludźmierz, Rychwałd), pięć obecny papież Jan Paweł II (w Limanowej, Myślenicach i Jodłówce - jeszcze jako arcybiskup krakowski, a obraz makowski i figurę MB z Krzeptówek już jako papież). Sześć z nich znajdowało się pod opieką wspólnot i zgromadzeń zakonnych, a 5 księży diecezjalnych. W tym okresie najwięcej koronacji miało miejsce w diecezji krakowskiej (6), następnie tarnowskiej (4) i tylko jedna w przemyskiej.

Z przedstawionego powyżej zarysu historii koronacji w regionie karpackim wynika, iż były one zawsze silnie związane z ówczesną sytuacją polityczną państwa. Okresy niewoli, represji, prześladowania Kościoła i narodu nie sprzyjały tego typu aktom. Spośród 25 koronowanych wizerunków karpackich 16 przypada na cudowne obrazy a 9 na figury Matki Boskiej. Z kolei ich rozmieszczenie przestrzenne przedstawia się następująco: 12 wizerunków leży w granicach diecezji przemyskiej (48%), 7 w krakowskiej i 6 w tarnowskiej. W momencie koronacji 15 ośrodkom patronowały zakony i wspólnoty zakonne (bernardyni: 2 ośrodki; dominikanie: 3; franciszkanie: 3; jezuita: 2; cystersi, redemptoryści, XX Pallotyni i Michaelici - po

●●●●	●●●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●●
●●●	●●●●●	●●●●●●	●●●●●●●	●●●●●●●●●●● ●●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●●	●●●●●●●●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●●●	●●●●●●●●●● ●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●	●●●●●●●●●●● ●●●●●●●
●●●	●●●●●● ●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●●	●●●●●●●●●●●
●●●	●●●●●● ●●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●●● ●●●●●●●●●
●●●	●●●●●	●●●●●●	●●●●●●●●	●●●●●●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●	●●●●●●●●●●●
●●●	●●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●	●●●●●●● ●●●●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●	●●●●●●● ●●●●●●●●●
●●●	●●●●	●●●●●●	●●●●	●●●●●●●●●●●
●●●	●●●●●	●●●●●●	●●●●●	●●●●●●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●	●●●●●●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●	●●●●●●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●●	●●●●●●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●●●	●●●●●●● ●●●●●●●●●
●●●	●●●●	●●●●●●	●●●●	●●●●●●●
●●●	●●●●●● ●●●●●●●	●●●●●●	●●●●●	●●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●	●●●●●●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●	●●●●●●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●●	●●●●●●●
●●●	●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●●	●●●●●●●● ●●●●●●●●●

Tab.1

Koronacje wizerunków maryjnych w Karpatach w latach 1763-1992

Źródło: sporządzono na podstawie tabeli „Uroczyste koronacje wizerunków Matki Bożej na ziemiach polskich 1717-1992” opracowanej i udostępnionej przez prof. A.Witkowską OSU (maszynopis)

jednym), a 10 kler diecezjalny. Należy jednak zauważyć, iż w przypadku tych ostatnich ośrodków kult obrazu czy figury często zapoczątkowywały zakony - np. w Ludźmierzu, Bochni czy Tuligłowach. Najwięcej koronacji na omawianym obszarze (prawie 40%) miało miejsce wspólnie, po 1956 r. Z pewnością do tak silnego ożywienia kultu maryjnego i rozwoju sanktuariów maryjnych przyczyniła się postawa i działalność dwóch wybitnych orędowników i czcicieli Matki Najświętszej - Prymasa Tysiąclecia kardynała St. Wyszyńskiego oraz obecnego papieża Jana Pawła II.

Przypisy:

- ¹ Por. Kłoczowski J., *Od pustelni do wspólnoty*, Warszawa 1987, s.250-253.
- ² Por. Fijalek A., *Królowa Korony Polskiej. Historia kultu Matki Bożej w Polsce średniowiecznej w zarysie*, „Przegląd Kościelny”, T.2 oraz Witkowska A., *Staropolski Atlas Marianus*, „Roczniki Humanistyczne”, T.XXXIV, s.518.
- ³ Patrz: Nadolski B.ks., *Liturgika*, T.II, s.83.
- ⁴ W latach 1717-1992 na ziemiach polskich ukoronowano 162 obrazy i figury maryjne, jednak w wyniku zmian granic państwowych część z nich znajduje się poza granicami Polski.
- ⁵ W regionie karpackim miały miejsce 24 uroczyste koronacje wizerunków maryjnych. W 1968 r. w Jasieniu (Ustrzyki Dolne) intronizowano ikonę Matki Boskiej, koronowaną w Rudkach (Ziemia Samborska) w 1921 r.
- ⁶ Rzeszów i Przemyśl położone są już na pograniczu Karpat, jednak ze względu na ich funkcje i związki z regionem karpackim zostały one włączone w zakres niniejszych rozważań.
- ⁷ Por. Wyczawski H.E., *Kalwaria Zebrzydowska*, Kalwaria Zebrzydowska 1987, s.103-105.
- ⁸ Por. Witkowska A., *Kulty pątnicze piętnastowiecznego Krakowa. Z badań nad miejską kulturą religijną*, Lublin 1984, s.63.
- ⁹ Źródło: patrz przypis 7.
- ¹⁰ Po koronacji w Kaliszu w 1796 r. nastąpiła przerwa do 1877 r.
- ¹¹ Akta odnoszące się do Koronacji cudownego obrazu Matki Boskiej w Starej Wsi. Spis dokumentów sporządzony przez X.J.Mellina SJ 28 X 1897 r. Nr 2, Archiwum Kolegium SJ w Starej Wsi.
- ¹² Źródło: patrz przypis 11, Akta ...Nr 14, pismo o Jackowskiego- prośba o koronację z 25 III 1877 r.
- ¹³ Por. Natoński Br., *W setną rocznicę koronacji obrazu Zaśnięcia i Wniebowzięcia NMP w Starej Wsi (1877-1977)*, „Nasza Przeszłość”, t.51, s.119-141.
- ¹⁴ Dokładniej ukoronowano wówczas dolną scenę obrazu (Zaśnięcia NMP), koronacja górnej sceny miała miejsce w 1899 r.
- ¹⁵ Źródło: patrz przypis 11, Akta... Nr 74, List kardynała Franzelina do o. Jackowskiego z 31.X.1877 r.
- ¹⁶ Por. Barcik J.S., *Kalwaria Pałacowska*, Warszawa 1985, s.105-119.
- ¹⁷ Por. Wyczawski H.E., *Kalwaria Zebrzydowska*, Kalwaria Zebrzydowska 1987, s.106-116.
- ¹⁸ Wiele informacji dotyczących sanktuarium w Borku Starym zawiera film „Do Ciebie Matko Borecka”, zrealizowany przez mgr. M. Drażka w Instytucie Geografii UJ. O historii ośrodka opowiada tu m.in. jego wybitny znawca i długoletni badacz O.Pius Bełch.
- ¹⁹ Patrz: *W sprawie koronacji Cudownego Obrazu Matki Boskiej w kościele OO.Dominikanów w Borku Starym*, „Róża duchowna”, 1919, s.157-164.

- ²⁰ Materiały dotyczące kultu cudownego Obrazu Matki Boskiej w Borku Starym (1709-1962), Archiwum Klasztorne OO.Dominikanów w Krakowie. Sygn.B.54.
- ²¹ Patrz: Pruszczyk P.H., *Morze Łaski Bożej, które Pan Bóg w Koronie Polskiej, po różnych miejscach przy obrazach Chrystusa Pana i Matki Jego wylewa*, Kraków 1662.
- ²² Kronika Konwentu OO.Dominikanów w Borku Starym 1918-1934. Zebrał i opracował o.St.Płaszczycza, s.127-150 (koronacja).Tłum. z łac. o.P.Belch. Archiwum Klasztorne OO.Dominikanów w Borku Starym.
- ²³ Patrz: *Uroczystości Koronacyjne w Borku Starym na Jasnej Górze Maryi*, „Róża duchowna”, 1919, s.200-208.
- ²⁴ Źródło: patrz przypis 23.
- ²⁵ Patrz: Wójtowicz S. ks., *Bochnia.Matka Boża Różańcowa*, „Tarnowskie Studia Teologiczne”, T.IX, s.143-149.
- ²⁶ *Historia Koronacji Obrazu MB Pocieszenia w Nowym Sączu*. Oprac.ks.T.Michalik SJ, Nowy Sącz 1964, Archiwum Klasztorne OO.Jezuitów w Nowym Sączu.
- ²⁷ Patrz Fr.Bargiel, *Nowosądeckie Sanktuarium*, Kraków 1993, s.19-21.

Źródła:

Kronika Konwentu OO.Dominikanów w Borku Starym 1918-1934.Zebrał o.St.Płaszczycza, Arch. Klaszt. OO.Dominikanów w Borku Starym.

Materiały dotyczące kultu cudownego Obrazu Matki Boskiej w Borku Starym (1709-1962), Arch.Klaszt. OO. Dominikanów w Krakowie.

Spis dokumentów odnoszących się do koronacji cudownego obrazu MB Starowiejskiej, a przechowywujących się w archiwum Kolegium SJ w Starej Wsi. Sporządził X.I. Mellin SJ, Arch. Kolegium SJ w Starej Wsi.

Literatura:

Barcik J. S. OFM Conv, 1985

Kalwaria Pacławska, Akad. Teol. Katol., Warszawa.

Bargiel Fr. SJ, 1993

Nowosądeckie Sanktuarium, Wydaw.WAM, Ks.Jezuici, Kraków.

Bednarz M. SJ, 1993

Łaskami słynący obraz Matki Bożej Pocieszenia w jezuickim kościele Św.Ducha w Nowym Sączu, Wydaw.WAM, Ks.Jezuici, Kraków .

Bieniek J.ks.,1983

Nowy Sącz; Matka Boska Pocieszenia, „Tarnowskie Studia Teologiczne”, T.IX, s.212-221.

Fijałek J., 1902-1903

Królowa Korony Polskiej.Historia kultu Matki Bożej w Polsce średniowiecznej w zarysie, „Przeгляд Kościelny”, T.2.

Historia Koronacji Obrazu MB Pocieszenia w Nowym Sączu, 1964

Oprac.ks. T.Michalik SJ, Nowy Sącz , Arch.Klaszt.OO. Jezuitów w Nowym Sączu (maszynopis).

Natoński Br.,1979

W setną rocznicę koronacji obrazu Zaśnięcia i Wniebowzięcia NMP w Starej Wsi (1877-1977), „Nasza Przeszłość”, T.51, s.119-141.

Pruszcz P.H., 1662

Morze Łaski Bożej, które Pan Bóg w Koronie Polskiej, po różnych miejscach przy obrazach Chrystusa Pana i Matki Jego wylewa, druk.dziedziców St. Leszczewskiego, Kraków.

Uroczystości Koronacyjne w Borku Starym na Jasnej Górze Maryi, „Róża duchowna”, R.XIX, 1919, s.200-208.

Witkowska A., 1986

Staropolski Atlas Marianus, „Roczniki Humanistyczne”, T.XXXIV, z.2, s.517-524.

Wójtowicz St. ks., 1983

Bochnia; Matka Boża Różańcowa, „Tarnowskie Studia Teologiczne”, T.XIII, s.143-149.

W sprawie Koronacji Cudownego Obrazu Matki Boskiej w kościele OO. Dominikanów w Borku Starym, „Róża duchowna”, R.XIX, 1919, s.157-164.

Wyczawski H.E.OFM, 1987

Kalwaria Zebrzydowska. Historia klasztoru Bernardynów i kalwaryjskich drózek, Calvarianum, Kalwaria Zebrzydowska.

Sanctuaries with Coronated Images of the Mother of God in Polish Carpathians

(SUMMARY)

The Marian worship has been a considerable feature of piety since an eve of Christianity in Poland. It was, no doubt, due to a fact, that the first missionaries were Benedictines and Cisterians, from orders showing a peculiar devotion and the worship to the Mother of God. A prove of this phenomen on still alive, are the numerous centres of Marian worship and those of pilgrimage. The beginning of the Marian image worship in Poland is dated back to the end of 14th c. and the 1st half of the 15th c. Among those images, the peculiar position is that of the images and statues coronated according to the Papal law. This habit in its contemporaneous form reaches the turn of the 16th and 17th c.

Actually within the territory of Poland there are some 130 sanctuaries with the coronated Marian images, of witch 25 lie in the Carpathians (on 31st December, 1992). The Carpathians are a region of the long pilgrimage tradition (dating back even to the 10th - 11th c.) and the well-developed network of the pilgrimage centers. The first coronation in this region took place in Rzeszów, in 1763 in the Bernardins Church (the statue of the Ascension of Holy Mary). To the end of 18th c. occured there (in Przemyśl) two more coronation, next began the pause, lasting - in all Poland - almost the century, because of the unfavourable political situation. The turn was observed in the end of 19th c. (the coronation at Stara Wieś, in 1887). The greatest number of the coronations was organized in the post-war period (11 images), due to the reanimation of the Marian worship and the pilgrimages after 1956.

Of 25 coronated objects, there are 16 images and 9 statues of the Mother of God. Considering the patronat, in the moment of coronation 13 of them were in the monastery units, 11 - in those of diocese.

Because of the actual phase of research (a fragment of the doctor's thesis) and the material at the disposal of the author, she presented widely the objects at Stara Wieś, Borek Stary and Nowy S'cz only. A choose of just those sanctuaries was determined also by the fact, that the coronations were made there in the peculiar moments of the history of the Polish Church and the Polish Nation.

